22/02/2023

Σουηδίας Κλεόπας: Το μουσείο της Ακρόπολης, οι μακαρωνίες και τα ψυχοσάββατα

Οικουμενικό Πατριαρχείο / Μητροπόλεις Οικουμενικού Θρόνου

Του Σεβ. Μητροπολίτη Σουηδίας κ. Κλεόπα

Δεν πάει πολύς καιρός που κάποιοι συμπατριώτες μας, διαβιούντες εν Στοκχόλμη, μου τηλεφώνησαν, για να με ενημερώσουν, με περισσό ενθουσιασμό, ότι σε λίγες μέρες θα μετέβαιναν στην Αθήνα με τα παιδιά τους, για να γνωρίσουν κι αυτά, για πρώτη φορά, το “κλεινόν άστυ” και να επισκεφθούν το νέο – εντυπωσιακό όντως – Μουσείο της Ακρόπολης.

Τους συνεχάρην για την πρωτοβουλία τους αυτή και τους πρότεινα, να επισκεφθούν και το Βυζαντινό Μουσείο. Αμέσως αντέδρασαν, λέγοντας ότι δεν τους αφορά το μουσείο αυτό, διότι είναι μόνον για “θρησκευόμενους” κι αυτοί δεν θρησκεύουν και δεν θα ήθελαν, να επιβάλλουν στα παιδιά τους κάποια θρησκεία, μέχρις ότου ενηλικιωθούν.

Αν και παραξενεύτηκα με την απάντησή τους, θεώρησα καθήκον μου να τους υπενθυμίσω, ότι η ιστορία των Ελλήνων δεν περιλαμβάνει μόνον τον κλασσικό αρχαιοελληνικό πολιτισμό, αλλά και τον βυζαντινό των έντεκα αιώνων, ο δε

Παρθενώνας συμβαδίζει, στο πέρασμα των αιώνων, με την Αγία Σοφία. Είναι, ας μου επιτραπεί η έκφραση, “Βίοι παράλληλοι”, για να χρησιμοποιήσω την ορολογία του Πλούταρχου.

Τους είπα, επίσης, ότι, πέραν από τις όποιες αντιλήψεις τους περί θρησκείας, θα αδικήσουν τα παιδιά τους, αν δεν τους διδάξουν τη μακραίωνη ιστορία μας, όχι αποσπασματικά και κατ᾽ επιλογήν, μιας και αυτή διδάσκεται στα πέρατα της οικουμένης, με έδρες ελληνικών σπουδών στα μεγαλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου.

Την ως άνω τηλεφωνική μου εμπειρία μοιράστηκα με το εκκλησίασμα του Καθεδρικού Ναού Αγίου Γεωργίου Στοκχόλμης, το περασμένο ψυχοσάββατο, μιλώντας, για το πόσο σημαντικό είναι να γνωρίζουμε την ιστορική προέλευση των ιερών ακολουθιών και τελετών, όπως είναι τα τρισάγια και τα ιερά μνημόσυνα, που τελούμε στους ναούς μας, καθ᾽ όλη τη διάρκεια του εκκλησιαστικού έτους, ιδία δε τα ψυχοσάββατα.

Ίσως, κάποιοι να νομίζουν, ότι τα ιερά μνημόσυνα καθιερώθηκαν για πρώτη φορά από την Αποστολική Εκκλησία, δηλαδή την πρωτοχριστιανική Εκκλησία, μιας και στις “Αποστολικές Διδαχές” περιλαμβάνεται η διάκριση των μνημοσύνων σε “τρίτα”, “ένατα”, “τεσσαρακοστά” και “ενιαύσια” (ετήσια). Οι ιστορικοί, όμως, μας πληροφορούν ότι τα μνημόσυνα είναι πανάρχαιο έθιμο.

Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν πως με τις δεήσεις και τις θυσίες, θα μπορούσαν να εξευμενίσουν τους θεούς και να πετύχουν τη συγχώρηση των αμαρτημάτων των νεκρών τους, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην “Ιλιάδα”. Από την “Πολιτεία” του Πλάτωνα πληροφορούμαστε, ότι στην αρχαιότητα κάποιοι ιερείς πρέσβευαν ότι έχουν την εξουσία από τους θεούς, να συγχωρούν τις αμαρτίες “ζώντων και νεκρών”, τελώντας τις απαραίτητες για κάθε περίπτωση ιεροτελεστίες και θυσίες.

Το πρώτο μνημόσυνο της 3ης ημέρας από την εκδημία ενός προσώπου (αυτό που σήμερα αποκαλούμε “τα τριήμερα”) ετελείτο υπέρ του νεκρού και προς τιμήν του Απόλλωνα, ακολουθούσε το μνημόσυνο της 9ης ημέρας, ενώ το τελευταίο, των τριάντα ημερών, καλούμενο “τριακάς” (αυτό που σήμερα αποκαλούμε “τεσσαρακονθήμερο” μνημόσυνο), ετελείτο προς τιμήν του Ερμή.

Στα μνημόσυνα ή “νεκύσια”, προσφερόταν νεκρώσιμο δείπνο, η “μακαρωνία”, στην οποία μοίραζαν ένα είδος οβάλ πίτας, βασισμένη στο σιτάρι, τη λεγόμενη “μακαρία”, για να “μακαρίσουν” τον εκλιπόντα.

Αργότερα, περιέλουσαν τη “μακαρία” με μέλι και την ονόμασαν “μελο-μακαρία”, για να γίνει απολαυστική και να αποτελέσει μια “μειλίχια προσφορά” προς τους

θεούς του κάτω κόσμου, προκειμένου να εξασφαλιστεί η εύνοιά τους.

Στη Βυζαντινή περίοδο, η μελωμένη πίτα αποκόπηκε μεν από τα ταφικά έθιμα, αλλά συνδέθηκε με το Άγιο Δωδεκαήμερο (Χριστούγεννα – Πρωτοχρονιά – Φώτα) και από “μελο-μακαρωνία” ονομάστηκαν “μελο-μακάρονα” και στη Δύση από “maccarone” μετονομάστηκαν “macaroon”.

Ολοκληρώνω τις σκέψεις μου με μια σύντομη, αλλά πολύ σπουδαία αναφορά στη διδασκαλία του Αγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, στη σπουδαιότητα της τέλεσης των ιερών μνημοσύνων, η οποία περιλαμβάνεται στη μελέτη του, “Περί αθανασίας της ψυχής και ιερών μνημοσύνων”. Ο όσιος διδάσκει, ότι θα πρέπει να τελούνται τακτικά ιερά μνημόσυνα, κατά τη διάρκεια των οποίων θα πρέπει να προσευχόμαστε υπέρ αναπαύσεως των κεκοιμημένων προσφιλών μας προσώπων, αλλά και υπέρ αφέσεως των αμαρτιών τους, μιας και κάποιες αμαρτίες μπορούν να συγχωρεθούν, αφού δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη η Τελική Κρίση, δηλαδή η Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου.

Άρα, η προσευχή είναι ο καλύτερος δίαυλος επικοινωνίας με τους κεκοιμημένους αδελφούς μας και η δυνατότητα που τους προσφέρουμε, προσευχητικώ τω τρόπω, να συγχωρεθούν οι αμαρτίες τους. Η προσευχή αποτελεί έκφραση αγάπης, ευγνωμοσύνης και σεβασμού, “υπέρ των μακαρία τη λήξει γενομένων” πατέρων και αδελφών μας, “εις μνημόσυνον αιώνιον”!